

JOSE IGNAZIO LAKASTA ZABALZA

«Libertatea izan dadin, lehenbiziko betebeharra da pluralismoa»

Hamar urte ere baditu liburuak, *La España uniforme* (Pamiela, 1999), baina irakurlearen oroimenean irauten du. Partez, egilea leial zaiolako lan hartan isuri zituen ideia sortari. Partez, hainbat urtez astean behin irratian haiek barreiatzen jardun duelako.

| MIEL A. ELUSTONDO |

Argazkiak: Zaldi Ero

...

Liburu berria dakart, oroimen kolektiboaz, pluralismoaz eta esku hartze demokratikoaz.

Lehen ere ari zinen oroimenaz eta pluralismoaz. 1999ko liburuan esan nahi dut, *La España uniforme* hartan.

Bai. Dena den, ordukoa lan kritikoa zen –horixe baita nire bizi-tonua–, eta oraingoa, aldiz, eraikitzaileago da. Hura aski oldarkorren, hau positiboagoa. Errateko, haserretuen afera lantzen dut, Daniel Innerarity kritikatzen dut... Haserretuekin mintzatu bainaiz. Mintzatu eta entzun, Lakastatarrok ez baitugu entzuteko joerarik. Zuzenbide fakultatean badut, 5. mailan, gune bat, ttipia, eskuina, eta bertze bat, indartsua, haserretuena. Garai batean, Pilar-eko plazan egon ohi ziren kanpaturik, eta erran zidaten: “Eta zu, zergatik ez zatoz?”. Eta joan nintzen. Ezagutu ditut... Dena ez da eder, jakina. Badituzte alderdi negatiboak ere. Errateko, ez dute iraganaren berririk. Eta ez baitute aski leitu, ez dute iraganaren erreferentziarik. Aldiz, orainari buruzko ikuspegia arras balientea dute, arras garbia.

Iraganaren berririk ez zure haserretuek. Zer giro Zaragozako fakultatean?

Hasteko, 18 milioi euro murriztu dituzte unibertsitatean. Ez dago laguntzailerik, ez irakasle elkaturik... Ni jubilatzen naizenean, kito da nire plaza. Ez da bertzerik izanen. Adio sekulakotz! Unibertsitate publikoaren aurkako jokamoldea da, arras.

Murrizketak han eta hemen eta denean, eta hezkuntzan, osasunean, kulturean...

Ongizate estatua diote, eta irri egingarri zait. Eskolan erraten diet ikasleei: “Jo Konstituziora, ea non ageri den ongizate estatuaren aipurik”. Ez baita inon azaltzen. “Estatu soziala” da aipatzen, hagitzez gauza sakonagoa baita, Weimar-eko [Alemaniako hiria, 1919] konstituzioan ageri denez. Haien estatu soziala oraingo ongizate estatua baino sendoagoa, indartsuagoa da: Suedia, Norvegia, Finlandia, Alemanian du tradizioa, eta guk horrekin ikustekorik deus ez dugu!

Zer dugu, orduan?

Eskuin espainola Ipar Amerikako neoliberalismoak liluraturik dago. Gizarte Ikasketa eta

NORTASUN AGIRIA

Jose Ignazio Lakasta Zabalza (Iruñea, 1946). Etxauri ibarrekoa Lakasta, Uharte-Iruñekoa Zabalza. “Nafarroako euskalduna naiz, XVI. mendean erraten zutenez”. Zaragozako Unibertsitateko Zuzenbidearen Filosofian katedraduna da. Irakasle da bertan 1971tik hona. Atzerrian ere ibilia da, eta besteak beste Portugalen, Argentinan, Mexikon eta Kolonbian irakatsi du. Hegel, Marx, Gramsci eta beste aztertu zituen lehenik, eta 1999an, *La España uniforme* argitaratu zuen, non nazionalismo espainol baztertzailerik eta pluralismoaren kontrakoa ikertu eta kritikatu duen. Liburu hari tiraka heldu gara Tuterara, egileak beste bat argitaratzeko zorian duenean.

JOSE IGNAZIO LAKASTA ZABALZA

Azterketarako Fundazio FAESen [Espainia-ko Alderdi Popularraren girokoa] mintzatze-
ra nor ekartzen duten ikustea bertzerik ez
duzu. Intelektual amerikarrak dira gutiz
gehienak, eta zer diote, bada, Estatuaz? “Bai-
nuontzian itotzeko bezain ttipia izan behar
du Estatuak”. Horra metafora. Horra PP,
adierazpenak egiten dituelarik horixe bera
erraten baitu: “Estatua mehetu behar da!”.
Zergatik mehetu behar da, bada, Estatuak?
Ber maneran erraten dute agintari guziek,
kutsatu egin dira! Ezkerrak ere badio, baina,
erraten duelarik, ez daki zer erraten duen ere.
EAJk ez dakit erraten duen...

EAJ ez da eskuin?

Ebrotik behera, EAJ ez da eskuina. Ez nuke
erranen. Gustura sartzen naiz beti batzokian.
Demokratikoa da, herritarra. Kontrolatuta
ere badago, jakina. Anitz aldiz erran diet
Zaragozan fakultateko irakasleei: “Euskal
Herrian zaretela, zoazte batzokira. Handik
itzulian, erran eskuinak diren ala zer diren
batzokian”.

EAJ eskuina ez Ebrotik hegora, diozunez. *La
España uniforme* liburuan zenioen karlistak ez
zirela eskuinak, Jon Juaristiri kontra eginez.

Karlismoa oso gertakari konplexua da,
Karlo Marxek ere ikusi zuenez. Alderdi
positiborik ikusi zion Marxek karlismoari.

Patxi López

**“Aparatukoa zait, morroi abila, mugitzen ikasi du, ez
du bertzerik egin. Entzuten daki, anitz politikarik ez
bezala. Ez da distiranta, ez da kultua, baina ez da
inoren gaintetik begira jartzen. Badago politikaririk, ez
distirant ez kultu, jendeari goitik begiratzeko joera
makurra duena. Menturaz, onbera naiz Patxi
Lópezekin, baina bazeneki zer ikusiak ditudan
Nafarroan. Migel Sanz eta bertze! Horrelako
ezjakinik!”.**

Urkullu

**“Apala iruditzen zait. Ikasketak egin ditu, eta kulturak
zenbat balio duen ongi daki, eta preziatzen du.
Inorekin solasean ari delarik, badaki norekin ari den.
Ez du maila eskasik, ene irudiko. Nafarroan izan
ditugun politikariak izugarriak dituzu: ez solas, ez
entzun, beren buruak bertzerik ez dituzte ikusi hauek”.**

Zioen herri mugimendua zela, bakana. So
egizu zer izan zen karlismoa frankismoan.
1952ko greba orokorra Iruñean. Nork eratu
zuen, bada? Karlistek! Emilio Majuelo his-
torialariak ongi baino hobeki aztertu du
gaia, eta badaki. 1952 orduko, badute Fran-
coren aski eskarmentu, jabetu dira ergelare-
na egin dutela. “Karlisten herria” –izen hori
ematen baitiote beren buruari–, antifrankis-
ta dira, eta Karlos Hugoren jarraitzaileak
oro ere, antifrankista dira. Espainian, Fran-
co hila delarik, Junta Demokratikoan, eta
Platajuntan, ordezkari karlista bana ikusten
ahal dugu. Frankismoaren kontra diren
indarren artean dira karlistak. Karlismoa
eskuina dela? Azter dezagun geldiro, arras
konplexua baita afera.

Karlistak. Eta liberalak?

Jo dezagun liberalismoa aztertzerara. Zenbat
liberal ziren, bada, Espainiako liberalismo-
an? Lau oilo. Izan ere, nola izan liberal eta
katoliko, aldi berean? Cadizeko konstitu-
zioaren kasua bezala. Espezialistekin ezta-
baidan jarduten dut. Liberala omen konsti-
tuzio hori, lau libertate ageri direlako, baina
orduko Espainia katolikoa da, arras, eta
erranen didazu zer liberalismo den hori.
Espainiako liberalismoa, katolikoa! Eta ez
dut erran nahi katolikotasunak dena gaitza
duenik...

Zer duzu Espainiaren kontra? Espainia unifor-
me horren kontra, alegia.

Ez da pluralista.

Zergatik behar du pluralista?

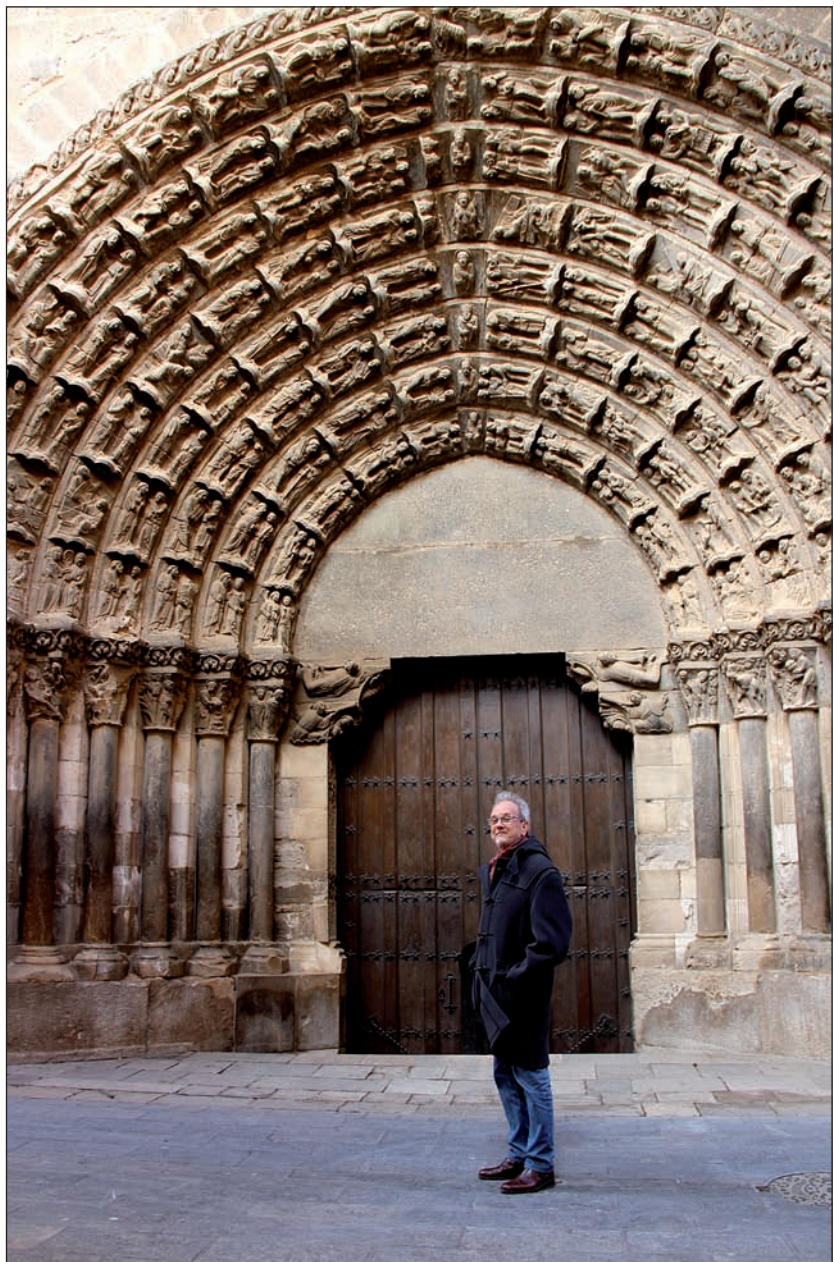
Isaiah Berlinen garaian –ene baitan eragin handiko filosofoa baita Berlin– aurkitu zutenez, pentsamenduak demokratikoa izatekotan, pluralista izan behar du, hau da, bertzeren ideiak onartu behar ditu. Ez du bertzeren ideiekin komulgatu behar, baina onartu, bederen.

Onenean, ideiak adieraztera heldu gara, nahiz eta ez diguten jaramonik egiten.

Hori ez da pluraltasuna, hori pasotismoa da. Gehienik ere, tolerantzia. Baina ez gara Tolerantziaren Aroan bizi, Pluralismoaren Aroan bizi gara, baina pluralismo ttipia dago, zinez. So egizu Kataluniara, hango nazionalismoa goiti-beheiti. Zenbat dira, bada, erreakzio demokratikoak Espainian? Erraiak dira mintzo: “Nazioa bat da... Konstituzio Auzitegiak erran du...”. Horiek dituzte argudio. Errespetua behar da, eta errespetutik hara, errekozimendua behar da. Erreferendumak, errateko: koakziorik ez bortxarik ez dela, zein dira adierazpen askatasunaren kontrako argudioak?

“Espainia uniforme”, inondik ere.

Bai, itzuli da, hemen da berriro. Sasoi hartan gauza batek sutu ninduen, eta horregatik eskribitu nuen liburua: eskuinteko jendeak erran zuen lehenik, baina ezkerreko hainbat jende ere bat egin zuen haien diskurtsoan: Espainia. Ez zen Espainia bertzerik. Eta Prisa taldea, *Claves de Razón Práctica* aldizkaria, *El País* egunkaria... ezin jasanezko gertatu ziren. Nire liburua haien kontrako erreakzioa izan zen.

Euskal Herrian ere uniforme gara?

Ez, kontu handiagoa jartzen da Euskal Herrian. Euskadiko Alderdi Sozialistak “erregimena” erran du, EAJz ari. Ni horren kontra mintzatu naiz. Erregimenak –hala balitz EAJ–, ez luke aintzat hartuko sozialistek, popularrek edo ezker abertzaleak erraten diotena. Eta, aldiz, aintzat hartzen ditu, egun oroz. Ondorioz, ez da erregimena. Zernahi egiteko, bataren eta bertzearen bototoxoak behar ditu EAJk.

Zer dugu Nafarroan? Bateko Sanz, besteko Barcina, noiz Del Burgo noiz Catalan... UPN eta PP, sozialistak ondoan, Nafarroako Aurrezki Kutxa CAN...

Saltsa hasi bertzerik ez da egin Nafarroan. Nafarroako Aurrezki Kutxa dela-eta, botere

Tuterako Andre Mariaren katedraleko Azken Judizioko ate aurrean. Zerua ageri du irudiaren ezker aldeak, infernua eskuinak. Lakastak kontatu digunez, zera diote Tuteran: “Begira infernukoek erakusten duten aurpegi alaia, eta, kontrara, zeruan diren aspermena!”.

judizialak ez du orain arte deus egin. Ikusiko da hemendik goiti zer egiten duen. Aspaldi erran nuen, Zuzenbidekoa naizenez: “Nola ez du fiskalak esku hartu, legearen interesean?”. Horixe baita fiskalaren egitekorik behinena: aurrezki kutxaren aferan esku hartzea. Eta zergatik ez da erortzen, goitik behera amiltzen, erregimen hau? Erregimena delako, justu. Erregimenaren ezaugarri da, berez, alderdi bat bakarrari balio izatea. Hemen, UPNri eta PSNri bertzerik ez dio balio erregimen honek. PSN da Nafarroako erregimena eror ez dadin arduradun nagusia.

Horra sozialistak azaldu!

Eta konparatu Patxi López eta Roberto Jiménez, eta Nobel saria duzu Patxi López. Ona da, bada, Roberto Jiménez! Eta gainera,

AZKEN HITZA

Tutera

“Gure aita zenak ez zuen berehalakoan sinetsiko euskarak egoera hau izanen zuenik, hizkuntza hainbertze haztea, hain ongi kontsideratua izatea. Tutera, hasteko, ikastola dugu, arazo handiak ditu, bai, baina arrakasta handikoa da. Euskarak prestigioa du hemen, eta euskaraz mintzo den anitz jende duzu Tuteran. Gure elkarte Beterin bertan ere”.

harroputza. “Euskal” den guziaren kontra abiatu dira ausarki, bandera egin dute, UPNk eta PPK, PSNrekin batera. PSNk kasu handiagoa egiten du, baina antieuskalduna da, guztiz. Nafarroako Aurrezki Kutxak, errateko, zergatik ez zuen bat egin nahi izan euskal kutexekin? Antieuskalduna delako, batetik, eta anitzek sartu duelako muturra, bertzetik. Nahieran jardun du CANek, kontrolik gabe. Botere politikoa Euskadin, edo Nafarroan, ez da ber gauza. Urkullu ez da Barcina. Mintzatu izan naiz Urkullurekin, baita Barcinarekin ere. Behin gertatu nintzen honekin. Erratera noana moztu, otoi. (...)

Moztua. Esan diguzenez, sobera kritiko jardun zenuen *La España uniforme* hartan. Bestela omen zatoz orain, eraikitzaile, liburu berrian: *Memoria colectiva, pluralismo y participación democrática*.

Argitaletxearena da izenburua. Nik *Pluralismoari buruz* nuen izenburu. Puntu.

Pluralismoa, berriz.

Bai, ene obsesioetarik bat dut. Ene irudiko, libertatea izan dadin, lehenbiziko betebeharra da pluralismoa. Horra Sortu eta Bilduren kasuak. Lege aitortzaren alde izan naiz beti, Alderdien Legearen kontra, presoan disperzioaren kontra, eta, aldi berean, biolentzia eta bortxaren aurka. Gure herrian joera indartsu bat dagoela onartu behar da, eta pluralismorik gabe ez dago errekonozimendurik. Isaiah Berlin dugu hor berriz. Tolerantziak ez du iritzi berekoa ez dena ezagutzen, indartsuak “hor nonbait” izaten uzten zaitu. Horixe da tolerantea. Pluralismoa, aldiz, errekonozitzea da, gizartearen baitan diren joera guziak ezagutzea. Pluralismoaren azterketa historiko filosofikoa egiten dut, Kantekin hasi eta hona.

Ibarretxe

“Radio Euskadin izaten ziren solasetan anitzetan mintzatu nintzen sozialisten politikaren kontra, eta, menturaz horregatik, afaltzera eraman ninduten behin halako batean. Ibarretxek austeritatea zuen lege, menturaz, eta jakina, ni nafarra izaki, austeritateak ez dit onik egiten. Patxi Lópezek Ibarretxek baino hobeki eman zigun jaten”.

Esku hartze demokratikoa.

Liburuak duen atal berriena duzu, eta zabalea. Proudhonekin hasi naiz. *Bien pensanteek* kritikatu egiten dute Proudhon, boto zuriaren aldeko zelako, baina, bertzeak bertze, hura nola iristen den horretara aztertu dut. Proudhonek badu haserretuen antza. Parlamentariak lau urterik behin hautatuak zirela ikusi zuen, baina ez zutela herritarren arazorik konpontzen. Ez zen boto zuria emanez jaio. Portugalgo À Rasca mugimendua ere aztertu dut, “Demokrazia zerupear”, M-15 mugimendua baita hori.

Haserretuak Portugalen, haserretuak Zaragozan, Madrilan... Zergatik dute haserretuek indar txikiagoa Euskal Herrian?

Eta zergatik izan zuen Irakeko gerraren kontrako mugimenduak indar txikiago Euskal Herrian, Espainiako beste inon baino? Abertzaletasunak badituelako alde onak, eta txarrak ere bai. Haserretuen mugimendua zer da, bada, Espainiako kontua? Irakekoa Espainiaren kontua zen? Ergelkeria handigorik! Zaragozan errana dut, jendea haserretuen mugimenduaren kontra mintzatu izan denean: “Noiz ikusi da Zaragozan tamainako jende mugimendua? Pilareko plaza gaztez estalia! Noiz?”. Banuen kezka, mugimendua hustuko ote zen. Zerbait hustu da Portugalen, baina hor dira, saudadeak joak. Ari naiz, baina haserretuak ere kritikatzan ditut nik.

Nor, edo zer, ez duzu kritikatzan zuk?

Pentsamendu errepublikarra, liberala, federala, errespetuzkoa, pluralista... Horixe ez dut kritikatzan. Baina ez dut pentsamendu hori inon aurkitzen. ■

